

Teater ja muusika.

R. Rumi tutvustust.

„Estonia“ teatri muusikalajuht oli oma tuludõhtuks enesele tähtsa ülesande seadnud: Verdi ooperi „Traviata“ ettekanne meie koduste jõudubega. See kunstiline avahnus hr. Rulli poolt on rõõmustav ja publikum näitas ültirohke osavõtmisega, saati viimase nurgaleheni täites, et ta seda hinnata mõistab. Ka etteantud ooperi väljavalikut võib ainult heata kiita, sest ta mõistis väga osavaste meie olusid arvestades võtta. Meil ei ole ju „Estonias“ ooperi erijõudusid sugugi olemas, vaid ühtikub vähesed lähenevad enam või vähem oma võimisega selle kunstiharu nõudmistele. Kui nüüd meil ooperid ette landa, siis peab niisuguseid välja otsima, mis vähestele solistide peale toetuvad ja mitte raskeid logulaulu-ülesandeid ei nõua. Sellepöolest on nüüd „Traviata“ väga lohane, sest temal on ainult kaks osa, kellega küll seisab või langeb, ja mõlemate jaoks leidusid meil jõud, kes niivõrd lohased olid, et etendust õnnestamaks teha. Muud enne mõni lähitene sõna Verdilt ja tema helitõlki.

Verdi nime ümber kogub ennast peaaegu kõikjal Itaalia ooperi-muusika hiilgus läinud aastajaja teisel poolel, selle järele, kui selle esimese poole hele loomikahnt Rossini-Bellini-Donizetti oli ära kustunud. Ta võttis nende päranduse kui oma isade vara austaja, kes seda ei põlga, ei pillu, vaid teda uue torjamisega tarvitab. Millest seisis selle vara iseloom? Kõige lähedamalt öeldud: viisilise ilu väljarendamises näitelawa-muusikas. Nimetatud meistritele muutusid iseenesest kõik muusikalised hingeelu-avalbused viisideks, hõistawateks ja laebawateks, tormikisteks ja waigistawateks, wihasteks ja paluwateks. Mitte karakteristilist ei lastunud nad oma muusikas anda, vaid kolalst ilu, ja sellega on siis ta loomulikus ühenduses, et inimese hääl neile kõige wäärtuslikem awaldamise-abinõu oli. Laulja jaoks tõid nad oma viisid, ilka seda sihti silmas pidades, tudas nad kõige suurema kolalste ilu tätte saatsid. Orkester oli neile ainult selle ilu iseseiswusele toetaja ja wähatõstja.

Selle wiisiteenistuse, mida lõunamaa weri paisuwa eluga täitis, wõttis Verdi ja ebendas teda edasi. Mis temal juurde anda oli, see oli tugew temperament. See lastis teda niisuguseid wiisid leida, mis mitte mängiwa ihubusega firedeilma ilu-ber ei põimitse, vaid sellest välja woolasid ssemise tarwiduse põhjal. Verdil polnud tarwis uust kuulmata teesid otsida, waid ta wõis endiste aratõrutute peale jääda, sest tema kunstilises iseloomus enefes oli pant, et ta laugemale ja kõrgemale jõuab. Ja niiviisi näeme teda ta edenewat, ning kui tema töödest mõned täieliste allatustena mõjuvad, siis mitte sellepärast, et nad midagi täieste uut tõid, waid et nad heliloojat nii suurel sammul edenemiseleel näitasid, et esimesel silmapilgul ühendus endiste töödega kattendatud näis olewat.

See suur edenemine wiis, nagu juba tähendatud, karakteristilise sibilis, kujutatawa seestpidise üleelamise ja tema muusikalise awalbuse lohkutõla poole. Ver-

dile iseloomuline oli see, et ta selle püüdmisega mitte Wagneri teed ei jattunud, kes muusikalises harmonikas abinõu kelleks leidis ja peardü inimese häale ilu pealt ortektirise lumbis, mille läbi laulja mängijatele lähenes. Verdi jäi wiisideloowats, kuid tema wiisid kassid hingeliselt järjeste sügawama ja saib kujude seestpidise elu läbi oma iseloomu, mitte enam püüdmisest lauljale wõimalikult kolawaid laulusid luua.

Ruma tema oma rahwas heliloojat dieti laumis algusest peale kõrgeste hindas, ei suudetud mujal Verdilt õigel wiisil aru saada, isearants Saksamaal, mille priillide läbi ta meie kunsti olime harjunud waatama. Saksamaal wõimule pääsenud Wagneri põhjusmõtteid takistasid Verdilt dieti aru saamast, tema wiisirikust peeti peakislaudusjeks ta hiilsemate tööde juures, sest et ta seda algustööde juures oli õlnud. Ei mõistetud ta rahwuslilt iseloomu õigel wiisil arveste võtta, mis lõunamaalase juures kunstiawalbustes nii palju lopsamat, rikkam, hoolimatam, muretam on kui põhjamaalaste juures. Ja selle juurde tuli weel midagi: teiste rahwaste lauljad ei mõistnud Italia muusikat nõnda laulda nagu ta mõeldud oli. Nende suus muutus tähele hääksemiseks, mida lõunamaa kirj iseloomuliseks hingeawalbuseks tegi. Muusikalised ilustused, mida Italia kõrgel kaulukultura karakteristilist suutis ette landa, paitsid siin üleauruste lohkustestena. Niiviisi waadatt laumis kõrgist alla Verdi peale, kui tema „Aida“ oma kigi kuuskümmend aastat wanale meistri-le andis, mis see nõuda wõis. Ka seelord oli väga huwitaw näha, et Verdile kiitust jagati, ennat sellega nagu wabandades, et ta nüüd Wagneri jälgedesse olla astunud, mis muidugi tõsi polnud. Nii arwustus ja muusikatundjad.

Teistsugune oli laiemu publikumi õigus; see wõttis waimustusega meistri helitõõd wastu, kihtsatt sellele wäljaammutamata woolule alla andes, mis imetaolsemaid wiisiperlid lõppemata rikkuses wälja jallas. Ja nagu nii tihti, oli ta siin instinkt terawam kui mõistus. Praegu nihkume meie ajajärku, mis Wagnerit ja tema põhjusmõtteid järjeste terawamalt hakkab arwustama, mis ta tema juures inimlikkust ja laduwait wäärtust kallalt leiab, ja sellega kassikates läib nende heliloojate ümberhindamine, teda enne slakshitamisega kõrwale lastati. Juba praegu on Verdi tähtsuse peale ilka tungiwamalt halatud tähelepanemist juhtima, ja pole tarwis prohwet olla, et tema muusikale uut tulewikku ette kuulutada.

See töö nüüd, mille hr. Rull wälja walinud, seisab lest seda ülemaaljoonistatud edenemiseleed ja juhatab ühes „Rigoletto“ ja „Trovatore“ga Verdi üleilmilise kuulsuse ajajärku. Verdi noorusest on temas weel ilma karakteristilata ja peakislaudset wiisilist ilu ja orkester ei mängi weel kuigi tähtsat osa, kuid juba astuwad puudused tahapoolet seestpidise ja iseloomulikkuse ees. Ta leiab imetaolisi liigutawaid ja pörutawaid toonitid ja aine ise oma langenuid hinge puhastamise põhjusmõttega wabastab Verdilt kõige sädamlikumaid ja siglasemaid hääl. Imelik on „Traviata“ aine täekäil. Dumas kirjutas oma algkõju „Kamekka netu“ arwamises, et ta realistilise elupildi loob, ja kui Verdi temast tehtud ooperitekstis jaoks muusika kirjutas, siis wõttis ilm teda ainult tõrtubes wastu, sest et see ooper tema silmis naturalismuse tiip oli. Kui meie ega mõlemat tööd waatleme, siis paistab mõlemast melle selge romantismuse wastu ja Verdi muusika on selle puhastamist emuldu ja

„Päevaleht“ nr. 25,

1910